

TÁJÉKOZTATÓ A SZÓTÁR HASZNÁLATÁHOZ

1. A szócikk

A szótár alapegysége a szócikk, melynek élén a címszó áll. A címszó a kétnyelvű szótár forrásnyelvének eleme, amelyhez a szótár a célnyelv tartalmilag megfelelő szavait vagy szókapcsolatait, azaz ún. ekvivalenseit rendeli hozzá.

A címszón kívül a forrásnyelvi információkhoz tartozhat még a címszó minősítésének, kiejtésének, ragozásának és szófajának megadása, ill. a valamilyen típust képviselő vagy állandósult szókapcsolatok felvonultatása (utóbbiakhoz társíthatók a szólások és közmondások is, amelyek a szócikkek végén, külön blokkban szerepelnek).

A szócikk gyakran egynél több magyar ekvivalenst is tartalmaz, a címszó jelentésváltozatai és -árnyalatai szerint csoportosítva (erről bővebben l. a 6. pont alatt).

2. A címszó

Szótárunk címszavai kövér szedéssel, a szócikk többi részétől eltérő betűtípussal vannak nyomtatva. A címszavak alapvetően szóköz nélkül írandó német szóalakok, amelyek szótári alakokként egy-egy szót (lexémát) képviselnek. A német igék szótári alakja pl. a főnévi igenév – igaz, utalások címszavaként egyes rendhagyó igék egyéb alakjai is előfordulnak (pl. **ging** → **gehen**).

Címszóként szóközt csak a visszaható igék tartalmaznak (pl. **er-eignen (sich)**), továbbá olyan – többnyire idegen – szókapcsolatok, amelyek elemei a németben külön-külön nem használatosak (pl. **eT-abula r-asa**). Egyéb esetekben a szóközzel írandó kifejezések – akármilyen szoros fogalmi egységet alkotnak is – az egyik (általában az első) alkotórész szócikkében szókapcsolatként szerepelnek (pl. a 'zongorázik' jelentésű *Klavier spielen* a sKlav-ier szócikkében).

A címszavak között – szürke színnel nyomtatva – olyan írásváltozatok is szerepelnek, amelyek az 1998-as német helyesírási reform értelmében ma elavultnak, 2005 után pedig helytelennek számítanak. Ha a régi és új írásmód betűrend szerint ugyanarra a helyre esik, helytakarékossági okokból a régi változat nem külön sorban, hanem az új írású címszó mellé írva szerepel (pl. **rFluss** ← **Fluß**). Az egyéb esetekben a régi írású szó egy utalás címszavaként szerepel, amely az új helyesírási címszó szócikkéhez irányít (pl. **rauh** → **rau**), illetve – az eddig egybe, a jövőben viszont külön írandó szavaknál – annak az összetevő szónak a szócikkéhez, amely alatt a korábbi szó immár szókapcsolatként szerepel (pl. **lahmlegen** → **lahm**).

Minden szó, amelyben három azonos betű kerül egymás mellé, kötőjellel is írható (pl. **Kaffeersatz** v. **Kaffee-Ersatz**). A szótárban az egyaránt helyes két változat közül mindig csak a kötőjel nélküli szerepel.

A helyesírási reform olyan újításokat is bevezetett, amelyek mellett a régi változatok továbbra is helyesnek számítanak. Az ilyen írásváltozatokat természetesen szintén megadtuk, de nem nyomtattuk szűrkével, hasonlóan azokhoz a szavakhoz, amelyeket már a reform előtt többféleképpen lehetett írni (pl. **potenti-al** → **potenzial**; **sOpen-airfestival** v. **Open-Air-Festival**).

A szóhangsúlyt a hangsúlyos szótag magánhangzója elé tett, megemelt pont jelöli (pl. **sKlav-ier**). Az esetleges egyéb hangsúlyozási változatokat is megadjuk a címszó mellett (pl. **rM-otor** v. **Mot-or**). Az ingadozó hangsúlyú szavakkal alkotott összetételekben nem jelöljük a hangsúlyt (pl. **eMotorhaube**). A mellékhangsúly nincs feltüntetve. Ha ugyanabban a szóban két hangsúlyjelölő pont található, az azt jelenti, hogy két egyformán hangsúlyozandó szótag van benne.

Azokban a címszavakban, amelyekben az egyébként egy-egy hangot jelölő betűcsoportok (elsősorban az *ie* és az *sch*) több hang kapcsolatát jelölik, függőleges választóvonalat (cezúrát) használunk (pl. **eL-ini|e**, **sH-äs|chen**).

A német címszavak sorrendje – az előző kiadásoktól eltérően – a német lexikográfiai konvenciókhoz igazodik, azaz nem különülnek el az umlautos betűk (*ä, ö, ü*) az umlaut nélküliektől (vagyis pl. a *Stühlchen*-t a *Stuhl* címszótól most csak néhány sor választja el, míg az előző kiadásban 4 oldalnyira voltak egymástól).

Egyes alakok egymás után kétszer vagy többször is szerepelnek címszóként, felső indexszámokkal ellátva (pl. **rVerd-ienst¹** és **sVerd-ienst²**). Ezek olyan azonos alakú (homonim) szavak, amelyek nemcsak különböző jelentésűek, hanem különböző szófajúak is, vagy egyéb nyelvtani tulajdonságukat (pl. ragozásukat, segédigéjüket, nemüket stb.) tekintve eltérnek egymástól. Homonimáknak számítanak az azonos alakú, azonos nyelvtani tulajdonságú, de nyilvánvalóan különböző eredetű szavak is (pl. **rK-uli¹** <~s, ~s> 'kuli' és **rK-uli²** <~s, ~s> 'golyóstoll').

A címszó helyett a szócikk belsejében hullámvonalat, azaz tildét (~) használunk, az umlautot két ponttal jelölve. A tilde formailag egybeeső, de különböző funkciójú nyelvtani alakok esetében is használatos (pl. **f-Allen** ...; **Bomben ~ auf die Stadt**), sőt, az is elég, ha a szócikkben szereplő alak tartalmazza a szótári alak betűképét, amikor is a különbséget (pl. ragot) közvetlenül a tildéhez ragasztjuk (pl. **rFall** ...; **im ~e eines Krieges**, vagy: **f-Allen** ...; **ich bin ge~**). Ha a címszó olyan szóalakként fordul elő, amely nem tartalmazza a szótári alak betűképét, a teljes alakot kiírjuk (pl. **fallen** ...; **der Vorhang fällt**). Ha a szótári alak a toldalék előtt megváltozik, nem tildét, hanem kötőjelet használunk (pl. **eF-irma** <~, -men>).

3. A kiejtés

A címszavak többsége mellett nem adunk fonetikai átírást, mivel abból indulunk ki, hogy az olvasó ismeri a német kiejtés, ill. betű-hang-megfelelések általános szabályait. A szintén kiejtési adatnak számító szóhangsúlyt

persze, mint fentebb utaltunk rá, minden többszótagú címszóhoz megadjuk, és kiejtési információval szolgál az *ie, sch* stb. betűkapcsolatokat szétválasztó cezúra is.

Külön, szögletes zárójelben megadott fonetikus átírás általában csak idegen szavak mellett szerepel, amelyek kiejtése nem felel meg a német betű-hang szabályoknak (pl. **sJab-ot** [Zabo:]). A hangsúlyt az átírásban nem jelöljük, mivel a címszóban mindig megadjuk. Amikor a szónak csak egy részét írjuk át, az elhagyott rész helyét kipontozzuk (pl. **eFris-euse** [...z&:z@]).

A kiejtés megadásához az alábbi fonetikai jeleket használjuk:

Magánhangzók:

[a:]	<i>Sage</i>	[N]	<i>Libyen</i>
[a]	<i>Sand</i>	[%]	<i>nein</i>
[H]	engag-ieren	[_]	Baum
[W]	bitter	[!]	neun
[#]	wir		
[A:]	Hardware	mássalhangzók:	
[]	Blackbox	[p]	Pein
[8]	Country	[b]	Bein
[e:]	legt	[f]	fahren
[e]	legit-im	[v]	waren
[E:]	läge	[w]	Whistler
[E]	leckt	[t]	Tier
[F]	Teint	[T]	Thriller
[@]	bitte	[d]	dir
[i:]	Bibel	[D]	<i>on the rocks</i>
[i]	Bil-anz	[s]	<i>lassen</i>
[I]	bitte	[z]	<i>lasen</i>
[K]	Ak-azie	[S]	Schüler
[o:]	Ofen	[Z]	Jules
[o]	Obel-isk	[k]	Kern
[O]	offen	[g]	gern
[V]	Balk-on	[x]	Bach
[L]	Memo-iren	[C]	Becher
[&:]	Öfen	[j]	Boje
[&]	Ökon-om	[h]	dahin
[^]	öffnen	[4]	Pfeil
[B]	Parf-um	[5]	Zeile
[u:]	tun	[6]	Chip
[u]	Tun-esien	[3]	Jeep
[U]	Tunnel	[l]	mal
[J]	Su-ite	[r]	Grund
[y:]	Lüge	[m]	kam
[y]	Lyz-eum	[n]	an
[Y]	Lücke	[<]	jung

Diakritikus jelek:

[a:], [o:] stb.	hosszú magánhangzók (<i>Tor</i>)
[H], [V] stb.	nazális magánhangzók (<i>Chanson</i>)
[9], [D], [I] stb.	szótagképző mássalhangzók (<i>Handel</i>)

4. Alaktani adatok

A szótár közvetlenül vagy közvetve minden német címszó szófaját megadja egy-egy dőltbetűs rövidítés formájában, amelyek feloldása megtalálható alább a rövidítések jegyzékében. A korábbi kiadásokkal ellentétben latin helyett magyar szófajneveket használunk.

A ragozható címszavak mellett csúcsos zárójelben szerepelnek kulcsalakjaik rajjai, tőhangzóváltozásai, segédigéi is. Ezekből az adatokból legtöbbször levezethető a szó összes nyelvtani alakja. Ehhez segítséget nyújtanak az alábbi pontokban leírt szabályok és táblázatok is.

(a) Főnevek

Rövidítésük: *fn*. Nyelvtani nemük az előttük álló, dőlt *r*, *e* vagy *s* betűből derül ki, melyek a *der*, *die* és *das* névelő utolsó betűjével azonosak. Az ingadozó neműek, ill. a hím- és nőnemű személyt egyaránt jelölők előtt mindkét nem betűjelét megadjuk, törtvonallal (virgulával) elválasztva. A személynevek, bizonyos földrajzi nevek, valamint a csak többes számban használható főnevek (jelük: *t sz*) előtt nem adunk meg névelőt (a névelő nélküli földrajzi nevek semlegesneműek).

Az összetett főnevek szófaját nem adjuk meg, és ragozásukat is csak abban az esetben, ha eltér az önállóan használt utótag ragozásától (pl. **rF-achmann** ⟨~(e)s, ~er/-leute⟩), vagy ha az utótag alakja homonim, de különböző ragozású címszavaknak felel meg, és az ekvivalensből nem derül ki bárki számára egyértelműen, hogy melyikükkel azonos (pl. **eG-egenmutter** ⟨~, ~n⟩ ellenanyja).

A főnevek két kulcsalakja az egyes szám birtokos, illetőleg a többes szám alanyesete. Ezekből, valamint a tő hangalakjából kikövetkeztethető a hiányzó öt nyelvtani alak is (a hatodik maga a címszó, amely egyes szám alanyesetben áll). Ha egy főnév mellett csak az egyes szám birtokos eset ragja van megadva, a főnév többes számban nem használatos.

Kivételt képeznek a nem nőnemű melléknévi ragozású főnevek, amelyek kulcsalakjai egybeesnek az ún. gyenge főnevekéivel. Ezért a melléknévi típusnál megadunk még egy alakot, amely egyértelműen elkülöníti őket a gyengéktől, pl. **sJ-unge** ⟨~n, ~n; ein ~s⟩, de: **rJ-unge** ⟨~n, ~n⟩. Mivel nőnemű szónak csak akkor lehet ~n végződése egyes szám birtokos esetben, ha melléknévi ragozású, az ilyen főneveknél – beleértve a hím- és nőnemben egyaránt használatosakat is – csak a szokásos két végződést adjuk meg, pl. r/e Angestellte ⟨~n, ~n⟩. Azokat a semleges nemű, melleéknévi ragozású főneveket, amelyek jelentése nem különbözik a velük azonos alakú melléknévekéitől, a melléknév szócikkében szerepeltetjük (pl. **beste ... das erste Beste nehmen**).

A főnevek ragozása:

Egyes szám:

ha a birt. eset ~/~s/~(e)s/~es, akkor a tárgyaset ~, a részes eset pedig ~(e)';

ha a birt. eset ~en/~ens, akkor a tárgyaset ~en (kivéve: *Herz*), a részes eset pedig szintén ~en;

ha nem melléknévi ragozású a szó, és a birt. eset ~n, akkor a tárgy- és részes eset is ~n.

Többes szám:

mind a négy eset alakja azonos, csak részes esetben kapnak egy -n végződést azok, amelyek nem n-re vagy s-re végződnek.

A melléknévi ragozásúak egyes és többes számához lásd (b).

(b) Melléknévek

Rövidítésük: *mn*. A szótári alak a rag nélküli alapfok. Csúcsos zárójelben megadjuk a rendhagyó, többnyire umlautos közép- és felsőfokú alakokat. A felsőfok jele után tulajdonképpen egy kötőjelet kellene írunk, mivel rag nélkül csak néhány szóban fordul elő (pl. *tiefst, höchst*).

A melléknév jelzői szerepben ragokat kap, amelyek a melléknév előtt álló szótól függően gyengék vagy erősek lehetnek.

	Melléknévragok ⁱ			
	Egyes szám			Többes szám
	Hímnem	Nőnem	Semlegesnem	
	<i>Erős/gyenge</i>	<i>Erős/gyenge</i>	<i>Erős/gyenge</i>	<i>Erős/gyenge</i>
Alanyeset	~er/~e	~e/~e	~es/~e	~e/~en
Tárgyaset	~en/~en	~e/~e	~es/~e	~e/~en
Birtokos eset	~en/~en	~er/~en	~en/~en	~er/~en
Részes eset	~em/~en	~er/~en	~em/~en	~en/~en

A német melléknévek egy része határozói szerepben is előfordulhat. A magyar nyelv ilyenkor határozószókat használ. Az egyszerűbb szócikkekben erre vagy egyáltalán nem utalunk (pl. **gesch-ickt** 'ügyes', és nem adjuk meg külön az 'ügyesen' ekvivalenst), vagy olyan szókapcsolatot is adunk példaként, amelyben a melléknév határozói szerepet tölt be (pl. **langsam** 'lassú'; ~, **aber sicher** 'lassan, de biztosan').

(c) Igék

Szótárunk az igei szófaj alosztályait adja meg rövidítéseivel. A tárggyal (Akkusatívobjekt) összekapcsolható igék a tárgyas (transzitiv) igék (*ts i*), a tárgyasetű vonzattal nem rendelkezők a tárgyatlan (intranszitiv) igék (*tn i*), a *sich*-névmással egy szót alkotók a visszaható (reflexív) igék (*vh i*). Nem egyszer ugyanannak a címszónak vannak tárgyas és tárgyatlan jelentései, ill. a *sich*-névmással alkotott kapcsolata valamilyen speciális jelentést képvisel; a tárgyas, tárgyatlan, ill. visszaható jelentéseket különböző jelentésszótályokba soroljuk, amelyeket római számokkal jelölünk (pl. **abnehmen** *h. rh I. ts i ... II. tn i ...*) vagy: **b-iegen**¹ ⟨-o-, *h.* -o-⟩ **I. ts i ... II. vh i sich ~ ...**). Ha a tárgyas és tárgyatlan jelentéshez különböző segédigék tartoznak, a szótár különböző szócikkekbe teszi őket (pl. **b-iegen**¹ ⟨-o-, *h.* -o-⟩ ... és **b-iegen**² ⟨-o-, *i.* -o-⟩ ...). A főnévi igenév mint címszó mellett mindig megadjuk a befejezett múlt (Perfekt) segédigéje e. sz. 3. személyének – ez *hat* vagy *ist* – első betűjét. Azonkívül az igekötő nélküli, tőhangváltó (tehát ún. erős és vegyes) igékhez csúcsos zárójelben, kötőjelek közé téve megadjuk az elbeszélő múlt és a befejezett melléknévi igenév (Partizip II) tőhangzóját, valamint ezek előtt – amennyiben tőhangzója eltér a főnévi igenévétől – a jelen idő e. sz. 3. személyét is; a múlt idejű segédige rövidítése ilyenkor a befejezett múlt tőhangzója előtt van feltüntetve (pl. **br-echen**¹ ⟨bricht, -a-, *h.* -o-⟩). A tőhangzóváltáson kívül egyéb változást is elszenvedő töveket teljes alakjukkal adjuk meg (pl. **g-ehen** ⟨ging, *i.* gegangen⟩). Az utóbbi típushoz tartozó múlt idejű alakok, illetőleg egyes rendhagyó kötőmódú alakok utalások címszavaiként is szerepelnek (pl. **aß** → **essen**, vagy: **stürbe** → **sterben**). Az igekötős igék

tőhangzóváltozásait nem adjuk meg, a rendhagyó (tehát erős vagy vegyes) igék mellett azonban *rh.* rövidítéssel (pl. **b.ekommen** *h.;* *rh.* ...) utalunk arra, hogy a többen változások mennek végbe, amelyek részletesebb leírása a tő szócikkében vagy a külön táblázatban található meg.

Azok az igék, amelyek mellett sem tőhangzóváltozatok, sem „*rh.*” rövidítés nincs megadva, gyenge ragozásúak, amelyek jele elbeszélő múltban *-(e)te*, befejezett múltban *ge-* előképző és *-(e)tⁱⁱⁱ* (pl. *machen, machte, h. gemacht*). Az erős igék jele elbeszélő múltban csak a megváltozott tőhangzó, befejezett múltban a *ge-*, a változó tőhangzó és *-en* (pl. *singen, sang, h. gesungen*).

A vegyes igék tőhangzója megváltozik. Jelük viszont a gyengékével egyezik (pl. *wissen, wusste, h. gewusst*).

Az ige paradigmája 1., 2. és 3. személyből áll, egyes és többes számban. Mindez 6 igeidőben (jelen, elbeszélő múlt, befejezett múlt, régmúlt, jövő, befejezett jövő), 3 igemódban (kijelentő mód, kötőmód, felszólító mód – ez utóbbi paradigmája nem teljes), valamint cselekvő és szenvedő ragozásban létezik. A tő csak a jelen és elbeszélő múlt kijelentő és kötőmódjában kap közvetlenül személyragokat, a többi igealak a tő főnévi vagy befejezett melléknévi igenevét tartalmazza valamilyen segédige társaságában.

A személyragok a kijelentő mód jelen idejében általában:

Egyes szám	Többes szám
1. ~e	1. ~(e)n
2. ~(e)st	2. ~(e)t
3. ~(e)t	3. ~(e)n

A személyragok a kijelentő mód elbeszélő múltjában, valamint a kötőmódban általában:

Egyes szám	Többes szám
1. ~	1. ~n
2. ~st	2. ~t
3. ~	3. ~n

Az igék jelen idejű kötőmódját az igekötőhöz kapcsolt *-e* jellel képezzük. A gyenge igék kötőmódja elbeszélő múltban a kijelentő módú elbeszélő múlttal egyezik, a többi ige kötőmódját pedig egy külön táblázatban találjuk meg.

A felszólító mód megegyezik az ige-tővel, a legtöbb ige fakultatív *-e* jelet kap (pl. *fahren – fahr(e)!*). Kivételt képeznek a jelenben *i(e)*-re váltózó tövűek, amelyek felszólító alakjában is végbemegy ez a tőhangzóváltozás, és sohasem kapnak *-e* jelet (pl. *geben – gib! lesen – lies!*). Az *-ig*-re vagy mássalhangzócsoporthoz végződők kötelezően megkapják az *-e* jelet (pl. *entschuldige! atme!*).

Az erős és vegyes ragozású ige-tővek listáját lásd külön.

AZ ÖSSZETETT IGEALAKOK		
Kijelentő mód		
	Cselekvő	Szenvedő (eseményt/állapotot jelölő)
Jelen	(nem összetett)	wird/ist + bef. mn ign
Elbeszélő múlt	(nem összetett)	wurde/war + bef. mn ign
Befejezett múlt	hat/ist + bef. mn ign	ist + bef. mn ign + worden/gewesen
Régmúlt	hatte/war + bef. mn ign	war + bef. mn ign + worden/gewesen
Jövő	wird + fn ign	wird + bef. mn ign + worden/sein
Befejezett jövő	wird + bef. mn ign + haben/sein	wird + bef. mn ign + worden/gewesen sein
Kötőmód		
Jelen	(nem összetett)	werde/sei + bef. mn ign
Elbeszélő múlt	(nem összetett)	würde/wäre + bef. mn ign
Befejezett múlt	habe/sei + bef. mn ign	sei + bef. mn ign + worden/gewesen
Régmúlt	hätte/wäre + bef. mn ign	wäre+bef. mn ign+worden/gewesen
Jövő	werde + fn ign	werde + bef. mn ign + werden/sein
Befejezett jövő	werde+bef. mn ign + haben/sein	werde + bef. mn ign + worden/gewesen sein

(d) Egyéb szófajok

Egyes határozószók (*hsz*) fokozhatók, ezeket az alakokat megadjuk (pl. *gern* [lieber, am liebsten]).

A személyes névmások (*szem nm*) ragozott alakjait az alanyesetű címszó szócikkében adjuk meg (pl. **ich ... gib mir das Buch** ...). A névmásoknál és számnéveknél meghagytuk az előző kiadások felosztását jelzői és önálló használat szerint (pl. **zwei** I. szn [jelzőként] ... **II.** szn [önállóan] ...).

A névelők és alanyesetben többalakú névmások sajátos, „többszavas” címszót alkotnak (pl. **der, die, das** vagy **dieser, diese, dieses**).

5. A minősítés

A minősítések dőlt betűvel szedett rövidítések vagy – ritkábban – teljes szavak, amelyek a címszavak, egyes jelentések vagy szókapcsolatok használati körét korlátozzák. Típusaik: szakterületek (pl. *koh*, *inform*, *zoo*, *fegyver* stb. – a rövidítések listáját lásd alább), nyelvterületek (pl. *A*, *S*, *én*, *dn*, *berl* stb.), stílusok (pl. *vál*, *tréf*, *nép*, *durva* stb.), korszak (*rég*, *nemz. szoc.*); egyes esetekben nem lehet egyetlen típushoz besorolni a minősítést, pl. *NDK*: korszak és nyelvterület egyszerre, *nyj*: nyelvterület és stílus egyszerre. Előfordul az is, hogy egy-egy lexikai egységet egyszerre több minősítéssel is el kell látnunk, amelyek között kopulatív (=„és”) vagy diszjunktív (=„vagy”) kapcsolat van, amire vessző, ill. virgula használatával utalunk (pl. *A*, *S*; *kat*, *rep*; *S/rég*). A címszó egészére vonatkozó minősítés az alaktani adatok után, azoktól pontosvesszővel elválasztva, és a jelentéssorszámok előtt helyezkedik el, mely utóbbiak persze hiányozhatnak is (*r-Ämmerling* (<S, ~e) *fn zoo*). A jelentésváltozatokra v. -árnyalatokra vonatkozó minősítés a sorszám v. betű után áll (pl. *eÄquation ... 2. mat ... 3. nyelv ...*). Ha az egy jelentésen belül felsorolt célnyelvi megfelelők (ekvivalensek) közül nem mindre vonatkozik valamely minősítés, a minősített szót vagy szavakat a felsorolás végére tesszük, eléjük pedig a minősítést. Ha egy jelentésváltozaton vagy -árnyalaton belül a szavak pontosvesszővel alcsoportokra vannak osztva, a minősítés az alcsoport végén is állhat (*eFlöte ... die erste ~ spielen* *átv* a vezérszólamot játssza, hangadó (szerepe van); *közb* fejes; ...)

A megfeleltetés legfontosabb előfeltétele a tartalmi megfelelés, ugyanakkor elengedhetetlen a szakterületek egyezése is (vagyis pl. a forrásnyelv kohászati szakkifejezéseihez a célnyelv kohászati szakkifejezéseit kell rendelni). Egy nem mindig megvalósítható cél ezzel szemben a stilisztikai egyezés, vagyis előfordul, hogy egy bizalmas vagy választékos minősítésű címszóhoz csak semleges stílusú ekvivalenseket tudunk adni; a régies vagy nyelvjárási címszavaknál pedig egyenesen törekszünk arra, hogy semleges ekvivalenseket is megadjunk, a régies vagy nyelvjárási ekvivalensek ugyanis csak a szótárhasználók meghatározott rétegei (műfordítók, kutatók stb.) számára jelentenek valóban hasznosítható információt.

A minősítések és magyarázatok (l. 6. pont) funkciója hasonló egymáshoz, mivel mindkettő a használat körülményeit adja meg, ezért pl. a szakterületek egész szavas megjelenése minősítés és magyarázat egyaránt lehet, ill. előfordul, hogy az általános szakterület minősítésként, míg a szűkebb szakterület ugyanott magyarázatként jelenik meg (pl. *rFlankenrieb* *sp* [vívás] oldalvágás).

6. A célnyelvi megfelelők

A kétnyelvű szótár – az értelmezőtől eltérően – a címszavak jelentését egy másik nyelv, a célnyelv azon szavaival v. szókapcsolataival adja meg, amelyeknek szintén van ilyen jelentésük. Ezeket megfelelőknek avagy ekvivalenseknek nevezzük. A magyar ekvivalenseket szótárunk normál szedésű betűkkel adja meg. Amennyiben egy címszóhoz vagy annak valamelyik jelentéséhez nem adható magyar megfelelő, körülírást alkalmazunk, amelyet csúcsos zárójelben adunk meg (pl. *sJul* ... <téli napforduló ünnepe>).

Mivel általában az ekvivalensek is több jelentéssel rendelkeznek, gyakran szükségessé válhat valamilyen információ megadása, amelynek segítségével meghatározható, hogy melyik jelentésről van szó. Ilyen információval szolgálhatnak az 5. pontban tárgyalt minősítések, továbbá a szögletes zárójelben, dőlt betűkkel szedett magyarázatok, mely utóbbiak az ekvivalens előtt és után egyaránt állhatnak (pl. *eInhaltserklärung* [csomagnál] tartalom megjelölése; *eInländerin* belföldi állampolgár [nő]).

Az ekvivalensek egyes részei a tartalom csorbulása nélkül a mindenkori szövegkörnyezet függvényében elhagyhatók. Ezeket az elhagyható részeket zárójelbe tesszük (pl. *eFischflosse* (hal)juszony; *fälbeln* ... (apró) fodrokba rak). A zárójelben az ekvivalens vonzata is állhat, amely azonban nem feltétlenül elhagyható bővítmény (pl. *ver abreden* ... megbeszél (vmít), megállapodik (vmiben) ...).

Az egymás után következő ekvivalensek azonos részeit helytakarékossági okokból csak egyszer írjuk le, az eltérő részek közé pedig virgulát teszünk (pl. *meg/-el/-kiold*, *megegerszt/-lazít*, *szabadon bocsát/enged*).

Ha a címszónak több jelentése van, az ekvivalenseket ennek megfelelően csoportosítva rendeljük hozzá. E csoportok egymásra épülő szinteket alkotnak. A szinonim ekvivalenseket a legalsó szinten vesszővel választjuk el egymástól. Ha e sorozatból egyes ekvivalensek bizonyos szempontból, pl. stilisztikailag elkülönülnek a többitől, pontosvesszőt teszünk közéjük (pontosvesszőt használunk a szókapcsolatok határán is, vö. 7. pont). Eggyel magasabb csoportosítási szintet képviselnek a jelentésárnyalatok, amelyeket félkövér kisbetűvel jelölünk, melyhez egy fél zárójel kapcsolódik. A jelentésárnyalat lehet a szócikk legmagasabb szintje is (pl. **enth-ärten a**) *ált* puhít **b**) [vizet] lágyít), de lehet jelentésváltozat alá rendelve is, amelyet félkövér arab sorszám jelöl (pl. **entl-asten** ... **1. a**) tehermentesít, terhet levesz, ... **b**) könnyít; ... **2.** felment, mentesít ...). A legfelsőbb szintet az alaktani tulajdonságok szerint felállított jelentéssztyályok képviselik (vö. 4. (c) is), amelyek jele a félkövér római szám (pl. **entd-ecken** *h. I. ts i 1. a) felfedez (vmít) **b**) rábukkan/-jön (vmire); ... **2.** felfed ... **II.** *vh i sich* ~ felfedi magát, ...). Hosszú szócikkekben az áttekinthetőség érdekében a jelentéssztyályokat új sorban kezdjük.*

A szókapcsolatok különböző jelentéseit normál szedésű, zárójelbe tett, kisbetűs római számokkal jelöljük (pl. (i) ..., (ii) ..., vö. 7. pont).

A növénynevek, állatnevek, egyes orvosi terminusok mellett zárójelben, dőlt betűvel megadjuk a latin megfelelőket is, amelyek a szakmailag is korrekt azonosítást lehetővé teszik.

A rövidítések valódi ekvivalensei szintén rövidítések, de nem mindig létezik ilyen a célnyelvben. Ha van ekvivalens rövidítés, ennek kifejtése dőlt betűs, egyébként pedig a kifejtés tölti be az ekvivalens szerepét, az ennek megfelelő, álló betűtípussal. Dőlt betűvel zárójelben megadjuk a címszó forrásnyelvi kifejtését is pl. **röv Inh.** (*Inhaber*) tulajd. *tulajdonos*; **rDAAD** *röv* (*Deutscher Akademischer Austauschdienst*) Német Felsőoktatási Csereszolgálat).

7. A szókapcsolatok

A szócikk forrásnyelvi adataihoz sorolhatók a címszóval alkotott szókapcsolatok is, amelyek az ekvivalensek betűtípusával, de félkövér szedéssel vannak megadva. A címszót tilde helyettesíti (vö. 2. pont).

A szókapcsolat ekvivalensét normál szedéssel adjuk meg (pl. **entg-ehen** *i.; rh. tn i 1.* megmenekül (vmitől); **der Strafe** ~ megmenekül a büntetéstől; ...). A szókapcsolatnak saját minősítése is lehet.

Ha a szókapcsolatnak különböző jelentései vannak, ezeket kisbetűs római számokkal jelöljük (vö. 6. pont).

Az egy-egy jelentésváltozathoz v. -árnyalathoz tartozó szókapcsolatok a szinonim ekvivalensek felsorolása után, azoktól pontosvesszővel elválasztva következnek (pl. **·innehalten** *h.; rh. ...* szünetet/pihenőt tart, megtorpan; **in/mit seiner Arbeit** ~ szünetet tart a munkában; ...). A szókapcsolatok és ekvivalenseik által alkotott egységek közé is pontosvesszőt tettünk (pl. **·innen** *hsz* belül, bent; ~ **und außen** *kint* is, bent is; **nach** ~ befelé; **von** ~ belülről). Az ekvivalensek közé is pontosvesszőt teszünk, ha ők maguk vesszőt tartalmaznak (pl. ... ki mint vet, úgy arat; ki mint veti ágyát, úgy alussza álmát).

Mivel a címszó mellett általában nem adjuk meg a vonzatát, ennek a fontos információnak a közlése is a szókapcsolatok feladata (pl. **entk-ommen** ...; **den Verfolgern** ~ megmenekül az üldözőktől).

A szólások és közmondások a szókapcsolatok különleges típusát képviselik, ezért a szócikk végén, külön tömbben, egy üres négyzettel megjelölve adjuk meg őket (pl. **b-etten** ... ¹ **wie man sich bettet, so schläft man** ~ ki mint veti ágyát, úgy alussza álmát).

8. Az utalások

Az utalásokat egységesen jobbra mutató nyíllal jelöljük. Utalás történhet egy címszótól vagy valamelyik jelentésétől egy másik címszóra vagy annak valamely jelentésére (pl. **jam-aikisch** → **jamaikanisch**; **rJ-agdflieger** *kat, rep 1. ... 2.* → **Jagdflugzeug**; **rJaps** *tréf, gúny* → **Japaner 1.**). Az utalás címszava saját alakot adhat, és minősítéssel is rendelkezhet.

A nyíl egyaránt jelölheti az azonosságot (pl. **j-agdgerecht** → **weidgerecht**), illetőleg azt a helyet, ahol a hiányzó adatok megtalálhatók (pl. **ging** → **gehen**).

Ha reform előtti helyesírású szó az utalás címszava, szürke színnel van nyomtatva (vö. 2. pont).

ⁱ A részes esetű -e bizonyos hím- és semlegesnemű szavakhoz járulhat, többnyire állandósult szókapcsolatokban, amelyek egy része példaként szerepel a szócikkekben.

ⁱⁱ Az erős ragok általában olyankor használatosak, amikor a melléknév előtt nem áll névelő v. egyéb determináns, a gyengék pedig olyan determinánsok után, amelyek egyes szám alanyesetben mindhárom nemet egyértelműen kifejezik, pl. *der/die/das, dieser/diese/dieses* stb. Az *ein/eine/ein, kein/keine/kein, mein/meine/mein* stb. után – ezek nem tesznek különbséget hímnem és semlegesnem között – „vegyes” paradigma használatos, ahol az első két alak erős, a többi gyenge.

ⁱⁱⁱ A *tó* befejezett múltban (továbbá régmúltban, befejezett jövőben, szenvedő szerkezetben és egyéb szerkezetben) használt alakja a befejezett melléknévi igenév (Partizip Perfekt/II).

Az *e* kötőhang a *d*-re, *t*-re és mássalhangzócsoporthoz tartozó végződő tövek után toldódik be (pl. *redete, betete, widmete*), kivéve a szonánsok csoportjait (pl. *lernte, qualmte*).

A *ge*- előképző megjelenését kizárják a hangsúlytalan igekötők (pl. *bez-ahlen – h. bezahl(t)*), ill. a nem első szótagon hangsúlyozott tövek (pl. *stud-ieren – h. studiert; prophez-eien – h. prophezeit*).